

Székely ember az erdőn arat

Annyi embert már rég nem harangozhattak össze a zágoni templom előtti térre, mint amennyit az elmúlt télen láthattunk a Nagy Fejedelem *Kis Kamarásának* szülőfalujában a zágoni *Mikes Erdészeti Társulat* és a *Magán Erdészet* rezesbandával alakuló ünnepe alkalmával. Nagy a felhajtás, a rezesbanda hangszereivel egyidős repertoárral hangolja rá a vásári hangulatú gyülekezetre, majd az ünnepi szónokok következnek, közöttük *Kiss József* polgármester, a Mikes Erdészeti Társulat egybehozója, aki mintegy két évi, kudarcokkal és reménytelenséggel megtűzdelt, bírósági eljárások alá fogott küzdelem után kiverekedte és jogerős bírósági végzésekkel szentesítette Háromszék legjelentősebb erdőbirtokossági társulását. Rávonatkoztatva találó a mondás, hogy *kicsi a bors, de erős*.

Most, utólag, meg kell állapítanunk, hogy ez a zágoni ünnepi felhajtás nem is volt túlméretezett. Ahhoz képest, hogy a közbirtokosságok, az egyházak, iskolák, községi tanácsok, magánszemélyek tulajdonába visszajuttatott egykori erdőbirtok a Háromszéki havasok legmagasabb csúcsától, a Lakócától a Bikfalva fölötti Piliske-hegy lábáig terjed, és hogy az erdőköpeny két szegélye közötti távolság nagyobb, mint száz kilométer. Ezt a távolságot az ünnepi harangszó is csak úgy járja be, ha a rádióban a hangját felerősítik. Az új társulás és magánerdészet, egyelőre, hat és félezer hektáron gazdálkodik, de, szándékuk szerint ezt a területet tízezer hektáron felülre gyarapítják, hogy a *Besse nyei István* erdőmérnök vezette erdészeti szakfelügyelet eredményes, és az erdőgazdálkodás megfelelő hatékonyságú legyen.

A hatalmas területet is láttatni képes „Kárpátok köpenyege” megnevezést Zágoni Mikes Kelemtől vettük kölcsön, aki egy török deputáció tagjaként Jászvásár fejedelmi udvarába igyekezvén a Kárpátok külső szegélyénél haladva sóhajtott fel imígyen, hogy vajha meglátja-e még valaha is a Kárpátok köpenyegét. Ez a nagy takaró a tulajdonlás felől nézvést bizony elég foltos. A tulajdonjog visszaállítása még „folyamatban van” – nálunk a „folyamat nem a Tisza, mint a Móra-elbeszélésben (*Mibály folyamatba tétele*), hanem a Feketeügy. Ezen a hatalmas területen a dolgok optimális rendezése után is három gazdálkodó társulás és erdészeti fel-

ügyelet koslat majd keresztül-kasul. Foltokban állami tulajdonban hagyott erdők ékelődnek be a Mikes Erdészeti Társulás birtokába, a bodzamezei tanácsi erdőket kezelő erdészet területei is mintázzák a Kárpát-kanyar hegyeinek nagy ívét.

A tulajdonjogi tarkasághoz igazodnak a történet a mai képbe beültető társult közbirtokosságok megnevezései is. A Bóta nevű 800 hektáros zágoni közbirtokossági tulajdonban lévő erdő családjához tartozik a *papolci Imreh Albert* nevű közbirtokosság, velük atyafiságos viszonyba került a *feldobolyi Hammas* (erdőrész-név), a *nagyborosnyói Kétág-Katonaság* (a név székely határfőri tulajdonra utal), a *csomakőrösi Kalabucs* (tájnév, az „*Öleljen meg a kalabucsi bak medve*” mondásban is ez rejtőzködik), a *lisznyói Űrbéres* név egykori társadalmi tagolódás emlékét őrzi.

Zágon központtal erdőtulajdonlási és erdőgazdálkodási pólusváltás történt, s ez mágnesként, mint vasreszeléket vonzza magához a délkelet-háromszéki (Orbai- és sepsiszéki) közbirtokosságokat, amelyek, egymagukban képtelenek lennének eredményes gazdálkodásra. Ha magukra maradnak, az erdővagyonra az állam vagy az ingatlanvásárlók tennék rá inkább előbb, mint utóbb a kezüket. A mostani zágoni összejövetelhez az ösztönösséggel vegyülő tudatos önvédelem szolgáltatja a felhajtó erőt. A bál, az erdők illatát és hangulatát is a repertoárba öltöztető, s a táncokban tomboló szilaj vadság is csak külsőn, a színpadon magukat produkáló mazsorettek után tekeredő férfi nyakak látványa is csupán felszíni humor, mert a lényeg a tulajdonosi érzés lelkeket átjáró térnyerése, a közösségi és kalálás összefogás öröme.

A helyzet az, hogy a '89-es romániai fordulat után a magánerdők és a közbirtokossági, az egyházi, a községi (faluközösségi) erdővagyon részleges visszaszerzése a legszámottevőbb társadalmi változások közé tartozik Székelyföldön. Elsősorban nem ennek gazdasági természetű, anyagi vonzatai miatt. Ez is fontos, de ezt messzire meghaladja a közös erdőbirtoklás és erdőgazdálkodás közösségépítő „üzem melege”. A '89-es romániai fordulat első dührohamában a kollektív gazdaságokat anélkül verték szét, hogy ezt a vagyont a bevitt földterület és eszközök mértéke-mennyisége, és az utólagos gyarapodás vagy fogyás szerint részarányosan osszák szét, és – például – laza társulásokba, szövetkezésekbe tömő-

rülve, mondjuk, Hangya szövetkezeti alapon gazdálkodjanak tovább. Erről akkor szó sem lehetett, a termelőszövetkezetek teljes mértékben, és, Erdélyben úgy tűnik, az akkori generációk élethosszának idejére kompromittáltak a közös gazdálkodást. Olyan történelmi „talajon”, amelyen a falutörvények, a rendtartó székely falu szigorú szabályai szerint évszázadokon át – mai szóhasználattal – önkormányzati alapon szervezték meg az életüket. A székelyföldi ember együtt kelt és fektet az „autonómiával”.

Az erdőtulajdon közbirtokossági, közösségi vagyonra is vonatkozó visszacszerzése olyan adminisztrációs és gazdálkodási modellek kidolgozására is alkalmas teremt, amelynek a gyökérezete ezeken a tájakon évszázadok alatt átszötte a közgondolkodást, a közösséget összetartó érzelmeket, kialakította az együttélés és gondolkodás normáit. Ha én most idemácsolnám Zágont, Papolc, Csomakőrös, Nagy- és Kisborosnyó, Uzon, Bikfalva, és a Mikes Erdészeti Társulásban részt vevő többi településnek a történelem folyamán többször is megújított, mindannyiszor a megváltozott körülményekhez igazított falutörvényeit, a másutt élők ezeken a rendtartó regulákon igencsak elcsodálkoznának.

Mikor a parlamentben megszavazták a földtörvényt, amely lehetővé tette a közbirtokossági és más közösségi tulajdonformák visszaállítását, a képviselők többsége azt sem tudta, mire adta a voksát. Ez a birtoklási mód Ó-Romániában csak itt-ott, többnyire a Kárpátok külső előterében volt ismeretes, a Regátban nem vezették be a telekkönyvezést, ezért fogantak meg a népi tudatban olyan hiedelmek, hogy

ezt vagy amazt az erdőséget még Stefan cel Mare, Moldva egykori fejedelme adományozta az őseiknek. Az erdők államosítása után a Keleti-Kárpátok romániai vonulata mentén több tízezer hektárra rúgó erdőterületet kapcsoltak át a moldvai megyékhez. A '89-es fordulat utáni zűrzavarban megkezdődtek a Moldva felől kiinduló erőszakos erdő- és havasi legelőfoglalások, nem egyszer a hegyen innen lévő tulajdonosok és moldvai területfoglalók ölre mentek. A földtörvény alkalmazását ebben az övezetben még ma is a peres eljárások egész sora kíséri, és minden hivatalos dokumentum ellenére az esetek nagy hányadában késik a bírósági döntés.

A zágoni Mikes Erdészeti Társuláshoz tartozó közbirtokosságok és más státusú erdőtulajdonosoknak a bodzavidékiekkel vannak peres ügyeik. Bodzamezejét egészen a 19. századig hatalmas erdőségek borították és nagy kiterjedésű erdei legelők és kaszálók tartították. A kistáj betelepülése az erdők ipari kitermelésével, az üveggyártással, hamuzsírforrással egy időben kezdődött. Eredetileg ezek leszármazottai népesítették be Bodzamezejét. A területek tulajdonjoga sok esetben ma már tisztázatlan körülmények között „szállt át” az új tulajdonosokra. A háromszéki magyar főnemesek területei az idők során román kézre kerültek. A közbirtokossági erdőkről vannak ugyan a tulajdonjogot bizonyító papírok, de a nem ok nélkül feltételezett hatósági részrehajlás, és a formai eljárások túlbonyolítása miatt évek óta folynak a perek, és ezek kimenetele folyamatosan és súlyosan mérgezi a román és magyar lakosság közötti viszonyt, sérti az őshonos tulajdonosok igazságérzetét. Egyedül a hatósági kö-

zegekbe vetett bizalmat nem rendíti meg, mert ilyen nem is volt.

Ezek után talán jobban érthető, hogy a székelyföldi lakosság miért keresi tulajdonának és személyének védelmét a zágonihoz hasonló „székértáborokban”. Annak a megfejtése sem okozhat gondot, hogy a kormányzatok magasságában deklarált „felhőtlen” és „soha ilyen jó nem volt” államközi viszonyok milyen talapzatokon nyugszanak. És ennek a jóra vagy rosszra fordulása lakossági szinten nem azonos egy-egy jó üzletkötés sikerének eufóriás feltupírozásával, amely néhány újjazdag újabb tollasodását eredményezi.

A mostani székelyföldi közbirtokossági társulásokba tömörülő tulajdonosok tehát nem csupán néhány szál fa ki döntése és ennek csemeteültető pótlása körül tesznek-vesznek, és a zágoni ünnepséghez hasonló vendégeskedések alkalmával ropják a táncot, hanem az önkormányzat, a gazdasági autonómia történelmi alapjait tárják fel és rakják újra. A manapság annyit emlegetett szülőföldön maradásnak az ilyen és ehhez hasonló társulásokban kell keresni és meg is találni a kulcsát.

A Mikes Erdészeti Társulás alakulásának napján egymás hangját és szándékát felerősítő határok fölötti egybehangozás jelképes üzenetet is kongat: az erdélyi magyar megmaradás csemetekertjei, faiskolái is ezek a közös erdőbirtokra alapozott egyesületek. A gazdasági felemelkedéshez szociális támogatási rendszer kiépülése és működtetése társulhat, az iskolaügy, a közművelődés is erőre kaphat. A közbirtokossági alapszabályzatok egyik bekezdése értelmében az alapítók rögzítik, hogy jövedelmük 20 százalékát szociális és kulturális célokra fordítják. A jelenleg működő támogatási rendszerek, az ugyanezt a célt szolgáló alapítványok még nem ismerik, és ebből eredően nem is támogatják a közbirtokossági kezdeményezéseket. Romániában tizennégy év múltán sincs magyar gazdasági érdekeket támogató bank.

A közbirtokossági alakuló ünnepségeket nem egy székelyföldi településen olyan kulturális létesítményekben tartják, amelyek homlokzatáról az átkosban lekapták, vagy bevakolták az ezt építető közösség nevét, de a zágoni Mikes Erdészeti Társuláshoz tartozó Papolc református templomában jól olvasható a körirat: *Erős várunk nekünk az isten. A papolci erdőközbirtokosság ajándéka. Nagyszében – 1924.*

Sylvester Lajos